

Fylkesmannen i Innlandet

Evalueringsrapport

Skogbrann- og tørke/vannmangelsituasjonen 2018

Innhold

Sammendrag	3
Fakta/bakgrunn:	3
Gjennomførte tiltak kommunalt nivå:.....	3
Brannvesen:.....	3
Helse.....	4
Landbruk.....	4
Kommunikasjon:.....	4
Media:	4
Gjennomførte tiltak regionalt nivå:.....	5
Spørsmål som ble stilt til kommunene:	5
Svar fra kommunene/brannsjefene:	5
Kommunene - helse:	5
Kommunene – landbruk:	5
Kommunene – miljø:	6
Suksessfaktorer:	6
Anbefalinger som må følges opp av direktorat og departement	6

Sammendrag

Sommeren 2018 var det tørreste og varmeste på mange år. Flere steder i Oppland gikk det over 100 dager uten at det kom noe nedbør. Dette førte til stor skogbrannfare, tørkeutfordringer for landbruket og vannmangel enkelte steder. Situasjonen medførte heldigvis ikke større branner eller tap av menneskeliv, men forårsaket psykiske og økonomiske utfordringer for noen av de bøndene som ble rammet av tørken.

Kommunene/brannvesenene håndterte krisen med stor faglig dyktighet og med god støtte fra Sivilforsvaret, skognæringen, BaneNor, Statens vegvesen. Skogbrannene ble varslet tidlig og rask innsats fra brannvesenene gjorde at ingen fikk utvikle seg til store branner. Kommunikasjon var en vesentlig suksessfaktor. Media skrev mange saker og det ble en høy bevissthet i befolkningen om skogbrannfaren.

Fakta/bakgrunn:

Sommeren 2018 var det tørreste og varmeste på flere år. Flere steder gikk det over 100 dager uten noe nedbør. Dette førte til stor skogbrannfare, tørkeutfordringer for landbruket og vannmangel enkelte steder. 110 sentralen har rapportert at det vært til sammen 68 hendelser i 20 kommuner i Oppland. Dette har vært småbranner som her vært fort slukket. Den største brannen var på Lunner i nærheten av jernbanelinja. 110 sentralen registrerte 6167 inngående samtaler (Hedmark og Oppland) fra juni til august og på en skogbrannhendelse kom det inn over 400 henvendelser. Dette viser at det var en stor oppmerksomhet hos befolkningen på skogbrannfaren.

I denne evalueringen har vi valgt å koble skogbrannfare sammen med tørke/vannmangel, fordi brannvesenet utførte mange tiltak for de ulike tjenesteområdene i kommunene (fylling av vann i private brønner, utkjøring av vann til husdyr), med hovedvekt på skogbrann. Eventuelle problemer med lavt grunnvannsnivå i høst og vinter og avlingsskader evalueres ikke i denne rapporten da dette er en pågående hendelse.

Fylkesmannen ønsket å få fram læringspunkter både på regionalt- og kommunalt nivå og har bedt kommunene om å svare på noen spørsmål. Vi har fått inn svar fra 21 av 26 kommuner. Det er viktig at effekten av gjennomførte tiltak blir dokumentert og at sporbarheten av oppnådd effekt kan vises i den enkelte organisasjons beredskapsplanverk.

Gjennomførte tiltak kommunalt nivå:

Dette er hentet fra telefonmøter, situasjonsrapporter og annen kontakt med kommunene.

Brannvesen:

- Tidlig varsling og bistand fra Sivilforsvaret
- Dialog med andre brannvesen

Fylkesmannen i Innlandet

- Kontakt med lokale bønder med vanntanker
- Plakater ble satt opp og distribuert
- Direkte kontakt med andre aktører som Statens vegvesen, Bane Nor og skognæringen
- Direkte kontakt med media om forbud og tidlig varsling
- Kontakt med næringslivet, blant annet om å ikke selge engangsgriller
- Kontakt med turistkontor og campingplasser for å få hjelp til å informere fremmedspråklige om brannfaren.

Helse

- Identifikasjon av sårbare grupper og helserisiko, samt aktuelle tiltak v/kommuneoverlege/kommune
- Generell informasjon til befolkningen på nettsider, intern informasjon til helse- og omsorgstjenesten
- Måltrettet oppfølging fra hjemmetjenesten ved hjemmebesøk, endring i rutiner
- Bistand fra hjemmetjenesten til å skaffe drikkevann
- Årvåkenhet ved høye temperaturer på helseinstitusjoner
- Oppmerksomhet på psykisk helsebelastning hos bønder (se avsnittet Landbruk under)

Landbruk

- Kommuner har hatt møter faglagene for å diskutere løsning og HMS
- Kommuner har kjørt ut vann til husdyr
- Det var godt samarbeid og god kontakt mellom landbrukskontorene.
- Noen kommuner laget informasjonsbrosjyrer til landbruksnæringen
- Flere landbrukskontor tok initiativ til møter med berørte bønder der tema var formangel, vannmangel og HMS
- Alle kommuner etablerte tappepunkt

Kommunikasjon:

- God informasjon på kommunene og brannvesenenes hjemmesider
- Mange gode FB-innlegg
- SMS varsling brukt ut til innbyggerne både om skogbrannfare og vannrestriksjoner
- Alle lokalavisene hadde saker om skogbrannfaren
- Dialog med skoler og andre institusjoner, næringsliv, turistbyråer etc angående skogbrannfaren
- Direkte dialog med turistkontor og turistbedrifter

Alle mener at det ble godt informert eksternt og internt. En utfordring var turister og utenlandsk arbeidskraft. Utfordrende å få ut informasjon til disse. Kommunene informerte også internt i sin organisasjon, slik at skolene ikke skulle tenne bål på skoleavslutninger etc.

Alle kommunene mener at Skype er en god måte å gjennomføre korte møter på. De mener også at det er mye læring i å høre hvordan andre håndterer situasjonen. En kommune mener at en kanskje kunne hatt regionsvis møter.

Fylkesmannen i Innlandet

Media:

Media tok selv initiativ og ble kontaktet om enkelte saker. Brannsjefer og andre fagpersoner ble oppfordret om å være synlig i media. Det var de. Det var mange saker i alle avisene i Oppland og NRK Hedmark og Oppland hadde flere saker om situasjonen.

Gjennomførte tiltak regionalt nivå:

Fylkesmannens samordningsrolle:

Fylkesmannen i Oppland hadde ukentlige møter på Skype hvor brannsjefer, rådmenn, beredskapskontrakter deltok. DSB, skognæringen og deler av fylkesberedskapsrådet var også invitert til å delta. Fra Fylkesmannen deltok beredskapsstaben, miljøvern, landbruk og helse. Det ble innført ukentlig situasjonsrapportering fra kommunene. Brannsjefene i Hedmark deltok på et møte.

Det var også egne møter med deler av fylkesberedskapsrådet.

Bondelaget laget på eget initiativ en oversikt over bønder med gjødselsvogner som kunne fylles med vann og brukes til eventuell slokking.

I tillegg ble det arrangert andre møter for landbruket i kommunene.

Spørsmål som ble stilt til kommunene:

- Kunne det oppstått utfordringer med ressursmangel hvis situasjonen hadde pågått lengre og hvordan ville dette eventuelt blitt løst?
- Ble helseberedskapsplanene brukt?
- Har kommunene et HMS opplegg for bøndene og dersom dette finnes, fungerer det?
- Er kommunen kjent med hvor mange vassdrag som ble tørrlagt/nesten tørrlagt på grunn av vannuttak?
- Spørsmål til kommunene om Fylkesmannens håndtering:
 - Var det andre som burde vært innkalt på møtene?
 - Burde møtene vært lagt opp annerledes?
 - Er det andre ting som Fylkesmannen burde bidratt med?

Svar fra kommunene/brannsjefene:

Det var ingen branner i Oppland som varte over flere dager. De som hadde branner har svart at hvis de hadde fått en større hendelse som hadde vart over tid så ville de fort tømt seg for mannskaper. Beordring (ferienekt) hadde vært et mulig, men ikke særlig populært tiltak. Det kunne også blitt en utfordring å ivareta den lokale beredskapen samtidig med en pågående skogbrann/større hendelse. Å spørre nabokommunen(e) om hjelp ville også vært en løsning og å benytte seg av sivilforsvaret. Helikopterkapasitet kunne også blitt en utfordring med mange og langvarige branner.

Kommunene - helse:

Ingen kommuner har rapportert om utfordringer på helseområdet, men 10 kommuner opplyser at helseberedskapsplanverket ble brukt og at det var nyttig. Ti kommuner opplyste at de ikke brukte planverket, da det for eksempel ikke ble vurdert å igangsette dette i denne situasjonen.

Fylkesmannen i Innlandet

Kommunene – landbruk:

En gruppe som virkelig fikk kjenne naturkreftene på kroppen i sommer var bøndene, først flom, så skogbrannfare og noen opplevde også å få sine dyr tatt av rovdyr. Ingen kommuner i Oppland har rapportert å ha noe eget HMS opplegg for bøndene. Bøndene er selvstendige næringsdrivende og skal ha egne HMS-system i sitt eget foretakssystem og organisasjon. Kommunenes generelle planer for å ta hånd om befolkningen kan også brukes på bøndene. To kommuner gjennomførte sammen en med faglagene et informasjonsmøte, der den psykiske påkjenningen til bøndene var tema.

Det er varierende bruk av vanningsanlegg i fylket. Det er størst dekning i Nord-Gudbrandsdal

Kommunene – miljø:

Det er tre kommuner som har rapportert om at de er kjent med private og kommunale vannverk som nesten gikk tomme. Der hvor det ble knapphet på vann var det noen som tok hensyn til biologisk mangfold. En kommune rapporterer at de ved en drikkevannskilde hadde så knapphet på vann at det ikke var mulig å ta hensyn til biologisk mangfold.

Få kommuner har en plan for hvordan de vil fordele vannet i knapphetstider for å få best utnyttelse av vannressursen. Det var også et fåtall av kommunene som hadde knapphet med vann i denne situasjonen. I de tilfellene der vannet begynte å bli lite, innførte kommunene vanningsrestriksjoner.

Læringspunkter:

- **Bruk av media for å øke bevissthet i befolkningen om skogbrannfaren var avgjørende. Noen kommuner sendte også ut SMS varsling til sine innbyggere.** Dette medførte at folk tok hensyn til faren samt at branntilløp ble varslet umiddelbart.
- **Skogbrannene ble oppdaget tidlig og ikke fikk utvikle seg til store branner.** Publikum varslet straks. Flere av branntilløpene var varslet mange ganger. Branntilløp ble også varslet av trafikkflygere via flytrafikk-kontrollen (ATC).
- **Skogbrannovervåkning fra fly var et effektivt tiltak.** Ikke bare varslet de om skogbranner, men ble også benyttet til å lede brannmannskaper inn til branntilløpene via radio.
- **God og tidlig bruk av slokkehelikoptre.** Justisdepartementet og DSB var offensive når det gjaldt slokkehelikoptre. Det var på det meste 22 helikoptre i bruk og i beredskap. Tidlig slokking var avgjørende for at skogbrannstilløpene ikke fikk vokse seg store. Det er viktig at denne beredskapen opprettholdes.
- **Gode forebyggende tiltak fra alle aktører.** Alle involverte parter gjorde gode forberedelser og tok varslene på alvor. Her kan blant annet nevnes skogbruksnæringen som hadde flere effektive tiltak, butikker som fjernet engangsgriller fra hyllene og bondelagene som tok initiativ til å ha vannvogner stående i beredskap. Bane NOR og Statens vegvesen bidro også med egne tiltak blant annet redusert hastighet på bane i utsatte områder og stopp av kantklipp.
- **Bistand fra Sivilforsvaret var avgjørende.** Sivilforsvaret står overfor store endringer, blant annet på grunn av videreutviklingen av Totalforsvaret. Det er derfor viktig at Sivilforsvarets forsterkningsrolle ikke nedprioriteres eller tillates å forvitte.
- **Dialog med turistnæringen for å få ut informasjon til turister på flere språk.** Varsling på flere språk var sen og mangelfull. Når den først kom på plass, var den unødvendig komplisert.

Fylkesmannen i Innlandet

Det må utvikles nye plakater, samarbeid med turistnæringen og Staten vegvesen for blant annet å få varsel langs hovedfartsårene (se også punkt under).

- **Offensiv bruk av møtearenaer for samordning og felles situasjonsforståelse.**

Fylkesberedskapsrådet ble hyppig brukt under hendelsen. Det var tilpasset slik at blant annet skogbruksnæringen tiltrådte. Det var også hyppige møter med brannsjefene og kommunene. Det er mulig å gjennomføre hyppige og effektive møter ved bruk av Skype. Dette tillater også å ha mange tilhørere som ikke nødvendigvis får ordet, men kun er lyttende. Denne bruken av møter gjør at alle har felles situasjonsforståelse. Vakhavende i DSB var også invitert med på møtene, noe som gjør at situasjonsforståelsen også brer seg til nasjonalt nivå.

Anbefalinger som må følges opp av direktorat og departement

- **Hjemmelsgrunnlag for vedtak om totalforbud må bli tydeligere.** Stenging av skytebaner, stans av kantslått mv. ble gjennomført gjennom konsensus i fylkesberedskapsrådet og mellom brannsjefene. I denne situasjonen var det derfor ikke nødvendig med pålegg utover de begrensningene som allerede ligger i loven. Dersom det hadde blitt nødvendig med stans i skogbruket, er det behov for en klar hjemmel for dette, siden det ville medført et betydelig økonomisk tap, samt permitteringer. Dagens lovverk (Brann- og eksplosjonvernloven) har ikke en klar nok hjemmel. Selv om mange avgjørelser kan nås gjennom konsensus, er det viktig å ha en lovhjemmel for å pålegge stans i aktivitet, både for å kunne vise til et vedtak for de som trenger det for refusjoner mv., men også for å kunne pålegge dersom det ikke er mulig å oppnå konsensus.

Problemstillingen er også spilt opp til DSB gjennom den nasjonale evalueringen.

- **Varsling om skogbrannfare på Statens vegvesen sine informasjonstavler.**

Det ble forsøkt å få Statens vegvesen til å bruke sine informasjonstavler langs veien til å informere om skogbrannfaren. Svaret var at dette ikke var mulig. Dette må det bli en ordning på. Varsling langs hovedfartsårene på flere språk er svært viktig for å varsle blant annet turister, men også alle andre som beveger seg inn i et fareområde.